

УДК 378.147+811.161.2+378.001.76

М. О. ГРУДОК-КОСТЮШКО

м. Одеса

uni.marina@rambler.ru

УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕС ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

У статті висвітлено питання впровадження інноваційних методів навчання в процес викладання української мови як іноземної. Показано значення інноваційних методів навчання для формування комунікативної компетенції іноземних студентів. Подано конкретні приклади інноваційних методів навчання, які дозволяють формувати досвід творчої та інноваційної діяльності студентів, який впливає на комунікативну компетентність майбутнього фахівця.

Ключові слова: інноваційні методи, комунікативна компетентність.

Головною метою навчання української мови іноземних студентів на II рівні навчання є формування в них необхідної для навчання у ВНЗ і проживання в країні навчання комунікативної компетенції, що передбачає розвиток мовної, лінгвокультурної, соціолінгвістичної, дискурсивної, ілокутивної, стратегічної та паравербальної компетенцій. Компетентнісний підхід – це пріоритет розвитку сучасної вітчизняної системи освіти, відповідь на вимоги часу, що висуваються до якості освіти. Для формування комунікативної компетенції в процесі викладання української мови як іноземної все більше застосовують інноваційні методи навчання. Іноземний студент повинен також набути такі вміння та навички, як ініціативу, співробітництво, взаємне навчання, оцінку, вміння вирішування проблем, прийняття рішень, отримання та використання інформації, планування, вміння вчитися.

Аналіз вітчизняних та зарубіжних наукових фондів засвідчив безліч методів інтерактивного навчання, відсутність однієї класифікації, що ускладнює їхній вибір. Проблемами інтерактивного навчання займалися вчені І. М. Богданова, І. М. Дичківська, Т. А. М'ясоєд та ін. Нами обрано такі методи інтерактивного навчання: синквейн; мозковий штурм; тренінг, метод асоціацій, рефлексія [1; 2; 3; 4; 5].

Метою статті є висвітлення ефективності впровадження інноваційних методів навчання в процес викладання української мови як іноземної.

Інноваційне навчання – особливий тип оволодіння знаннями. Інноваційні методи

навчання дозволяють формувати досвід творчої та інноваційної діяльності студентів, який у результаті впливає на компетентність майбутнього фахівця. Основні методичні інновації пов'язані із застосуванням інтерактивних методів навчання. Слово інтерактив запозичене з англійської мови «interactive» [лат. *inter* – між + *activus* – діяльний]. У Новому словнику методичних термінів і понять дається таке визначення цього поняття: «Інтерактивний – заснований на взаємодії. Стосовно до процесу навчання означає наявність зворотного зв'язку між педагогом або засобом навчання та учнями» [1].

У процесі навчання використовували метод мозкового штурму. «Мозковим штурмом» називають спільне розв'язання проблем, яке забезпечується особливими прийомами. Метод мозкового штурму (англ. *brainstorming*) придуманий Алексом Осборном (США) у 40-ві роки 20-го століття. Його метою є активізація творчої думки (використовувалися засоби для зниження критичності та самокритичності людини, що сприяло підвищенню її впевненості в собі й готовності до творчого пошуку). «Мозковий штурм» умовно поділяють на декілька етапів: чітке формулювання завдання (попередній, але дуже важливий етап, де для успішного мозкового штурму необхідно якомога конкретніше сформулювати завдання для того, що б направити потік своїх думок у певне русло); генерація ідей (основний етап усього мозкового штурму, під час якого відбувається генерація можливих способів вирішення проблеми). Під час цього етапу всі студенти мають право висувати свої

пропозиції щодо вирішення поставленого завдання. Кілька обов'язкових правил: не ставити ніяких обмежень на кількість ідей; не замислюватися, гарна чергова ідея чи погана, можлива або нездійсненна; схвалюються незвичайні ідеї; складати з декількох ідей комбінації. Третій етап – відбір кращої ідеї, під час цього етапу не прийнято наголошувати на авторстві тієї чи іншої ідеї. Вважають, що кращі ідеї є результатом колективної творчості. На четвертому етапі – аналіз ідей (учасники розподіляються на дві групи – прибічників і супротивників, ними мають бути проаналізовані всі аргументи «за» й «проти» кожної ідеї).

Із метою більшої ефективності роботи студенти повинні дотримуватись певних правил: слідкувати, щоб на розгляд виносилася лише одна проблема; в обговоренні мають брати участь не більше 12 осіб; студентів треба розмістити по колу, щоб вони бачили одне одного й були рівноправними; обмежити час обговорення до 20 хв. (доведено, що дефіцит часу породжує стрес і стимулює діяльність мозку).

У результативності «мозкового штурму» велику роль відводять лідерів (від нього залежить моральна та психологічна атмосфера групи, вміння організувати роботу так, щоб жодна пропозиція втратилася, щоб усі ідеї обговорили, щоб висловлювання були не оцінними, а змістовними).

Різновидом мозкового штурму є брейн-стормінг. Це груповий метод розв'язання проблем шляхом активізації творчої думки, коли із «зіткнення ідей народжується істина». Учасники брейн-стормінгу продукували максимальну кількість ідей щодо конкретної проблеми. Під відбиванням, на думку А. Пойченко, розуміється така навчальна діяльність, за якої один звертається до іншого із запитанням, а той замість прямої відповіді, до якої він або не готовий, або не вважає за потрібне в цій ситуації відповідати, вміло уникає запитання, не даючи конкретної відповіді. «Інсценізація відбивання» застосовується з метою розвитку вмінь відповідати на різні запитання в таких життєвих ситуаціях, як вислуховування необґрунтованого обвинувачення, залякування з боку іншої людини, стан страху тощо.

Брейн-стормінг (синтез думок) на занятті дає можливість студентам набути практичних навичок (уміння використовувати способи впливу на адресата; аргументувати висунуті положення, користуватися прийомами залучення й утримання уваги, невербальними та інтонаційними засобами, навичками виступу). Студенти заздалегідь ознайомлюються з питаннями, які будуть обговорюватись, добирають літературу з теми (джерела, документи, книги, статті) й готують доповідь, де буде презентовано власні ідеї розв'язання запропонованої проблеми.

Отже, все це стимулює зацікавленість учасників «мозкового штурму» процесом пізнання, сприяє підвищенню активності людини, розвитку її творчого потенціалу, сприяє встановленню взаєморозуміння, високої моральної культури спілкування, адже учасникам довіряли керувати іншими та виступати перед ними публічно. Для успішного «мозкового штурму» важливо вміти користуватись як вербальними, так і невербальними засобами.

Не зважаючи на суперечки, які ведуться нині навколо методу асоціацій, автором якого є Зигмунд Фрейд, він актуальний і сьогодні. На його основі побудовано безліч мнемонічних технік (спеціальні прийоми для обробки великого обсягу інформації й розвитку пам'яті). Цей метод знайшов застосування в педагогіці, управлінні, маркетингу, плануванні діяльності та роботі над новою термінологією. У методі асоціацій є два напрями: метод вільних асоціацій та метод спрямованих асоціацій. Сутність методу спрямованих асоціацій полягає в тому, що студентів просять назвати й описати зовнішність, характер, навички, відмінні риси тварини, з якими асоціюються запропоновані поняття. Таким чином, застосування методу асоціації під час формування комунікативної компетентності сприятиме не тільки систематизації вивченого, а й розвитку внутрішнього діалогу.

Вагомими в процесі викладання української мови як іноземної є психологічні тренінги, які вчені поділяють на: комунікативні, тренінги особового зростання та бізнес-тренінги. Так, існують різні визначення поняття тренінг. Л. Петровська розглядає тре-

нінг як засіб психологічного впливу, спрямований на розвиток знань, соціальних настанов, умінь і досвіду в галузі міжособистісного спілкування. Ю. Ємельянов розглядає його як метод розвитку здібностей до навчання чи оволодіння будь-яким складним видом діяльності, зокрема спілкуванням. За А. Ситником, це синтетична антропотехніка, що поєднує навчальну й ігрову діяльність, яка проходить в умовах моделювання різних ігрових ситуацій. С. Макшанов називає його багатофункціональним методом навмисних змін психологічних феноменів людини, групи та організації з метою гармонізації професійного та особистісного буття людини. За А. Прутенковим, – це тренування; а за Т. Зайцевою, – своєрідна культурна зброя [6].

Основне завдання комунікативних тренінгів – це постановка поведінкових навичок. Такі тренінги призначені для навчання ефективною поведінкою в різних ситуаціях спілкування, передбачається, що вміння й навички, сформовані в штучно створених і «безпечних» умовах психологічного тренінгу, допоможуть подолати труднощі в реальному житті [7]. На комунікативних тренінгах студенти навчаються вирішувати складні проблеми, що виникають у процесі міжособистісного чи ділового спілкування в кожній особистості. Для цього використовуються спеціальні вправи, що моделюють різні життєві ситуації. Виконуючи їх, учасники тренінгу вчаться налагоджувати стосунки з одногрупниками та краще їх дізнаватися, виявляти увагу до всього, що відбувається на невербальному рівні, атакож вступати в контакт за допомогою інших засобів, ніж слово (погляд, поза, дотик, жести та ін.). Особливостями тренінгів є те, що за кілька днів, які триває тренінг, зробити з студентів «майстра спілкування», «гросмейстера впливу» й інше неможливо, оскільки розумові схеми і стереотипи поведінки, які формуються протягом усього життя, не можна змінити за кілька днів, потрібна наполеглива й систематична робота над собою.

Важливим складником інтерактивного навчання є рефлексія (від лат. reflexio – звернення назад, відображення) – «розумовий (раціональний) процес, спрямований на аналіз, розуміння, усвідомлення себе: власних

дій, поведінки, мовлення, досвіду, почуттів, стану, здібностей, характеру, ставлення до себе інших, своїх завдань, призначення» [8]. Рефлексія може бути груповою та індивідуальною.

Рефлексія процесу навчальної діяльності та продукту (отриманого результату) допомагає кожному визначити його особистісний рівень зростання, групі – покращити процес підвищення рівня знань та зробити спільну діяльність найбільш комфортною та продуктивною. Ми намагались проводити рефлексію, зокрема групову, на кожному занятті, оскільки запропонований курс є основним.

«Синквейн» – техніка проведення експрес-рефлексії. Наприклад, студентам пропонувалися такі слова, як діалог, дискусія, мовлення, синквейн та ін. Інструктивно-методичні вказівки щодо проведення «синквейн»: для досягнення мети та навчальних результатів учасникам необхідно детально ознайомитися з правилами та ходом проведення «синквейн». На листку паперу студентам пропонується записати 5 рядків:

- 1-й рядок – іменник, запропонований викладачем.
- 2-й рядок – записуються два прикметника, які виражають асоціації на поняття, визначеного іменником.
- 3-й рядок – записуються три дієслова.
- 4-й рядок – записуються речення.
- 5-й рядок – записується заключне слово чи фраза.

Зміст 2–5 рядків повинен відповідати змісту слова з першого рядка.

Наприклад:

1. Урок.
2. Цікавий, плідний.
3. Вчить аналізувати, міркувати, захоплює.
4. На цьому уроці я дізналася багато нового.
5. Добре, що всі уроки такі різні.

Отже, інтерактивне навчання – це навчання з добре організованим зворотним зв'язком суб'єктів і об'єктів навчання, двобічним обміном інформацією між ними, що дозволяє реалізувати суб'єктний підхід в організації навчальних взаємодій, відпрацьовувати на кожному занятті в різних формах комунікативні вміння студентів; справедливо дати оцінку кожному учаснику освітнього про-

цесу; сформувати їхню активно-пізнавальну позицію та пробудити пізнавальний інтерес, що відповідає потребам комунікативно-мовленнєвої діяльності.

Планується й у подальшому вивчати та впроваджувати інноваційні методи навчання в процес викладання української мови як іноземної іноземним студентам.

Список використаних джерел

1. Азимов Э. Г. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э. Г. Азимов, А. Н. Шукин. – М. : ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Богданова И. М. Педагогична інноватика : навч. посіб. / І. М. Богданова. – Одеса : ТЕС, 2000. – 149 с.

3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
4. Шишов С. Е. Понятие компетенции в контексте качества образования / С. Е. Шишов // Дайджест педагогических идей та технологий. Школа-парк. – 2002. – № 3. – С. 20–21.
5. Мясоед Т. А. Интерактивные технологии обучения / Т. А. Мясоед. – М., 2004. – 82 с.
6. Качалова Л. П. Педагогічні технології: учеб. посібник для студ. педвузів / Л. П. Качалова, Д. В. Качалов, Э. В. Телеева. – Шадринськ, 2001. – 220 с.
7. Данилова О. Роль ситуативно-моделюючих завдань у формуванні мовленнєвої культури учнів / О. Данилов // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2008. – № 10. – С. 27.
8. Рогов Е. И. Психология общения / Е. И. Рогов. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – 336 с.

М. О. HRUDOK-KOSTIUSHKO

Odesa

INTRODUCTION OF INNOVATIVE EDUCATIONAL METHODS IN THE PROCESS OF TEACHING UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

The article highlights the issue of implementation of innovative teaching methods in teaching Ukrainian as a foreign language. The importance of innovative teaching methods for the formation of communicative competence of foreign students. Posted specific examples of innovative teaching methods, which allow creative and innovative experience of students, which affects the communicative competence of a specialist.

Key words: innovative methods communicative competence.

М. А. ГРУДОК-КОСТЮШКО

г. Одесса

ВНЕДРЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ В ПРОЦЕСС ПРЕПОДАВАНИЯ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО

В статье рассмотрены вопросы внедрения инновационных методов обучения в процесс преподавания украинского языка как иностранного. Показано значение инновационных методов обучения для формирования коммуникативной компетенции иностранных студентов. Приведены конкретные примеры инновационных методов обучения, которые позволяют формировать опыт творческой и инновационной деятельности студентов, который влияет на коммуникативную компетентность будущего специалиста.

Ключевые слова: инновационные методы, коммуникативная компетентность.

Стаття надійшла до редколегії 13.02.2015